

Biedrība „Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija”
Reģ.Nr.40008056587
Republikas laukums 2, Rīga, LV - 1981

PĒTĪJUMS

Pārtikas pārstrādes nozares priekšlikumi Lauku attīstības programmas 2014. – 2020.gadam pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” (pievienotā vērtība) īstenošanai.

Rīga, 2013

PROJEKTU LĪDZFINANŠE
EIROPAS SAVIENĪBA

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”
2013. gada 28. janvārī noslēgto līgumu Nr. 2013/15, aktivitāte „Nozares ekspertu ziņojumi”
Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

Saturs

Ievads	3
Pārtikas pārstrādes nozares aktualitātes.	5
Nodarbinātības tendences pārtikas nozarē 2013.gadā.	8
Latvijas pārtikas nozares stiprās un vājās puses	10
Eksporta pieauguma veicināšana	11
Latvijas pārtikas ražotāju produkcijas palielināšana vietējā tirgū.	12
Priekšlikumi Lauku attīstības programmai 2014. – 2020.gadam pasākumu īstenošanai.....	14
Secinājumi un priekšlikumi Lauku attīstības programmai 2014.-2020.gadam.....	18
Secinājumi.....	18
Priekšlikumi Lauku attīstības programmai 2014. – 2020.gadam	18
Izmantoto avotu saraksts:.....	21

Ievads

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija ir izstrādājusi šo pētījumu „Pārtikas pārstrādes nozares priekšlikumi Lauku attīstības programmas 2014. – 2020.gadam pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” (pievienotā vērtība) īstenošanai.”

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijā (turpmāk tekstā saukta arī „LPU”) ir apvienojušies uzņēmumi, kas aizņem vairāk nekā 60% no kopējā Latvijas pārtikas tirgus. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas sastāvā ir sešas nozaru asociācijas un trīsdesmit viens lielais, vidējais un mazais uzņēmums. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijā ir pārstāvēti sekojoši uzņēmumi un nevalstiskās organizācijas. Uzņēmumi: AS Aldaris, SIA Atlantikstars, AS Cēsu alus, SIA Iecavnieks, SIA ILGEZEEM, SIA Kronis, SIA Anatols, SIA Coca-Cola HBC Latvia, AS Laima/Staburadze, SIA Lango R&D, AS Latvijas Balzams, AS Latfood, SIA Gaļas pārstrādes uzņēmums "Nākotne", SIA Nissi, SIA Puratos, AS Rīgas miesnieks, AS Rīgas piena kombināts, SIA Rosība, SIA Spilva, AS Balticovo, SIA Lāči, SIA „MILDA KM”, SIA Rēzeknes gaļas kombināts, SIA Pērnes L, SIA Daugavieši, SIA OMA FOOD, SIA Vinnis, SIA Baltās Naktis, SIA Silvanols, SIA CIDO Grupa, SIA Pure Chocolate, SIA Aloja Starkelsen.

Pētījums tapis sadarbībā ar Sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un pamatojoties uz 2013.gada 11.aprīlī noslēgto līgumu Nr.5 – 7/22VLT starp Latvijas Pārtikas uzņēmumu federāciju un Sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” par finansējuma piešķiršanu pētījuma izstrādei. Saskaņā ar vadlīnijām horizontālās organizācijas uzdevums ir **sagatavot nozares/jomas analīzi un izstrādāt priekšlikumus LAP 2014. – 2020. gadam pasākumu īstenošanai.**

Šī darba mērķis ir sniegt ieskatu pārtikas ražošanas nozares aktualitātēs, identificēt aktuālās tendences nozarē, kā arī sniegt priekšlikumus Lauku attīstības plāna 2014. – 2020. (turpmāk saukts „LAP”) Pasākumu īstenošanai, pārtikas ražošanas jomā. Darbā tiks identificēti un aprakstīti atsevišķi problēmjautājumi, kas šobrīd kavē uzņēmējdarbības veiksmīgu attīstību pārtikas ražošanas nozarē.

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Darbā tiks aplūkotas nozares stiprās un vājās puses, draudi un iespējas (SVID analīze). Tāpat tiks sniegts ieskats statistikas datos par nozarē nodarbinātajām personām un aktuālajām tendencēm 2013.gadā.

Darbā tiks raksturota pārtikas ražošanas nozare Latvijā, tās attīstības tendences un devums tautsaimniecībā. Tomēr, darba pamatuzdevums ir priekšlikumu identificēšana LAP, lai līdzekļi tiktu efektīvi novirzīti tieši tām pārtikas pārstrādes apakšnozarēm, kuru attīstība un veicināšana visvairāk radītu pievienotās vērtības celšanu un veicinātu nozares konkurētspējas celšanu un eksporta pieaugumu.

Lai veiksmīgi izstrādātu LAP ir nepieciešams apkopot pārtikas nozares pārstāvju viedokli, kas visprecīzāk atspoguļo nozares stiprās un vājās puses.

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

Pārtikas pārstrādes nozares aktualitātes.

Pārtikas pārstrāde ir viena no nozīmīgākajām Latvijas rūpniecības nozarēm. Pārtikas rūpniecības īpatsvars kopējā iekšzemes kopproduktā (IKP) šobrīd sastāda aptuveni 3,5%. Šis skaitlis pēdējos gados svārstās 0,5 procentpunktu robežās, tomēr, nav nokrities zem 3 procentpunktiem, kas liecina par zināmu nozares stabilitāti. Pārtikas pārstrāde ir definēta kā stratēģiski svarīga tautsaimniecības nozare, ne vien saražotās produkcijas, bet arī nodarbinātības un reģionālās attīstības veicināšanas dēļ.

Latvijā pārtikas pārstrādes nozarē darbojas aptuveni 651 pārtikas un 50 dzērienu ražošanas uzņēmumi. Lielākais uzņēmumu skaits ir maizes un miltu izstrādājumu ražošanas sektorā – 223, gaļas produktu ražošanā – 128 un zvejas produktu apstrādē – 96 uzņēmumi. Sadalot apgrozījumu pa uzņēmumiem, vidēji viens uzņēmums sastāda 1 357 tūkst. latu apgrozījumu.¹

Tieši pārtikas produktu ražošana ir visvairāk saistīta ar vietējo tirgu un patēriņu. Pēdējo gadu laikā ir vērojama tendence, ka vietējie ražotāji ir būtiski palielinājuši piedāvāto produktu klāstu. Daudzi produkti, kas agrāk asociējās ar ārzemju ražojumiem tiek aizstāti ar Latvijā ražotiem produktiem. Pārtikas un dzērienu ražošana patlaban ir lielākā apstrādes rūpniecības nozare - tā veido ceturto daļu no kopējās apstrādes rūpniecības nozares izlaides.

Starp nozīmīgākajiem nozares uzņēmumiem ir alkohola ražotāji, alus ražotāji (Latvijas Balzams, Jaunalko, Cēsu alus, Aldaris, Tērvetes alus *u.c.*), putnkopības uzņēmumi (Putnu fabrika Ķekava, Lielzeltiņi *u.c.*), saldumu ražotāji (Laima, Staburadze *u.c.*), piena produktu ražotāji (Rīgas piena kombināts, Valmieras piens, Rīgas piensaimnieks *u.c.*), gaļas pārstrādes uzņēmumi (Rīgas miesnieks, Rēzeknes gaļas kombināts, Kurzemes gaļsaimnieks), zivju pārstrādes uzņēmumi (Karavela, Gamma-A, Brīvais vilnis), miltu izstrādājumu ražotāji (Dobeles dzirnavnieks, Antaris, Rīgas dzirnavnieks), dažādi garšvielu fasētāji, cietes ražotājs (Aloja-starkelsen), dzērienu ražotāji (Cido grupa, Gutta), un citi (Balticovo, Puratos, Spilve *u.c.*).²

¹ Pārtikas nozares apraksts, 25.02.2012.;

² Kasjanovs I., „Latvijas rūpniecība – vai tiešām viss ir sabrucis?“, Delfi, 26.03.2013., Rīga.

Saskaņā ar LR Zemkopības ministrijas datiem 2012.gadā pārtikas nozares IKP pievienotā vērtība bija 425,5 miljoni latu. Salīdzinot ar 2008.gadu (351,9 milj. latu), tā palielinājusies par 20,9 %, ar vienmērīgu pieaugumu katru gadu. Nozares īpatsvars kopējā IKP pievienotajā vērtībā pēdējos gados ir stabils ar nelielām izmaiņām, 2012.gadā samazinoties līdz 3,1 % no 3,2 % 2011.gadā.

2012. gadā pārtikas un dzērienu realizācijas vērtībā bija vērojams pārdotās produkcijas apjomu pieaugums līdz 989,3 milj. latu jeb par 3 % salīdzinot ar iepriekšējo gadu, galvenokārt pateicoties pieaugumam eksporta tirgos, tomēr samazinājums salīdzinot ar 2008.gadu (1079,7 milj. latu) ir 8,4%.

Realizācijas vērtības palielinājumu visvairāk ietekmēja pieaugums zivju produktu pārstrādē par 19,1 % un gaļas un gaļas produktu ražošanā par 9,9 %. Savukārt augļu un dārzeņu pārstrādē un dzērienu ražošanā 2012.gadā bija novērots realizācijas samazinājums par 6,9 un 4,2 % attiecīgi.³

2012.gadā kopējā pārtikas ražošanas nozares izaugsmes (3,5%) pamatā bija eksports.

Lai gan atsevišķās pozīcijās ir vērojams zināms progress, tomēr, pastāv virkne problēmjautājumu, kuriem ir nepieciešami steidzami risinājumi. Pretējā gadījumā Latvijas lauksaimniecības un pārtikas ražošanas attīstība var apstāties, kā rezultātā samazinātos Latvijas konkurētspēja Eiropas Savienības tirgū ciestu valsts tautsaimniecība. Lielā mērā problēmjautājumu loks ir saistīts ar kvalificēta darbaspēka un nozares ekspertu trūkumu.

Runājot par pārtikas rūpniecības turpmākās attīstības perspektīvām, būtu jāatzīmē, ka pēdējos gados ir būtiski pieaugusi ārzemju uzņēmumu konkurence. Latvijas pārtikas nozares uzņēmumu konkurētspēju negatīvi ietekmē ražošanas izmaksu pieaugums. Daļēji tas ir saistīts ar energoresursu sadārdzinājumu, taču tā ir vispārējā tendence un tā līdzīgi ietekmē gan Latvijas, gan arī citu valstu uzņēmumus. Daudz lielāka negatīva ietekme ir zemam darba ražīguma līmenim. Kopā ar atalgojuma pieaugumu Latvijā pēdējos gados, kas apsteidz darba ražīguma

³ LR Zemkopības ministrija, „Latvijas lauksaimniecība”, 2013

pieaugumu, tas ievērojami samazina konkurētspēju, salīdzinot ar starptautiskiem uzņēmumiem ar augstu ražošanas automatizācijas pakāpi. Tāpēc tuvākajos gados īpaši liela nozīme varētu būt inovatīvo tehnoloģiju ieviešanai energoefektivitātes un procesu automatizācijas virzienos.⁴

Latvijas pārtikas sektora konkurētspēja ir vērtējama kā salīdzinoši zema. Minēto secinājumu pamato arī konkurētspējas indeksu Baltijas valstu pārstrādes sektoros salīdzinājums.

	<i>Konkurētspējas indekss</i>		
	<i>Latvija</i>	<i>Igaunija</i>	<i>Lietuva</i>
<i>Piena produkti</i>	<i>101</i>	<i>132</i>	<i>173</i>
<i>Gaļas produkti</i>	<i>78</i>	<i>86</i>	<i>97</i>
<i>Graudu malšanas produkti</i>	<i>90</i>	<i>99</i>	<i>140</i>
<i>Dārzeņu un augļu pārstrāde</i>	<i>66</i>	<i>65</i>	<i>71</i>
<i>Konditorejas produkti</i>	<i>97</i>	<i>89</i>	<i>100</i>
<i>Dzērieni</i>	<i>109</i>	<i>73</i>	<i>86</i>

**Tabulā aplūkots konkurētspējas indekss aprēķināts konkrētās valsts ražotāju vietējā tirgū realizēto produkciju, attiecinot pret kopējo konkrētās produkcijas apgrozījumu vietējā tirgū, papildus pieskaitot konkrētās valsts ražotāju realizēto produkciju eksporta tirgos pret kopējo konkrētās produkcijas apgrozījumu vietējā tirgū.*

Kā redzams no sešiem sektoriem trijos Latvijas uzņēmumu konkurētspēja ir pēdējā vietā starp Baltijas valstīm, bet vienā ir ļoti līdzīgs rādītājs ar Igauniju (dārzeņu un augļu pārstrāde), abām valstīm atpaliekot no Lietuvas. Divos sektoros Baltijas valstu starpā Latvijas uzņēmumu konkurētspējai ir relatīvi labas pozīcijas – konditorejas produktu sektorā ieņemot otro vietu, bet dzērienu sektorā pirmo. Tomēr

⁴ Informācijas apkopojums par pārtikas industrijas vajadzībām un iespējām Latvijas Pārtikas nozares Stratēģiskā zinātnes plāna kontekstā, SIA "EDO CONSULT", Rīga, 2008.

ir jāatzīmē, ka dzērienu sektoram ir salīdzinoši maza ietekme uz lauku teritorijas attīstību, it sevišķi nodarbinātību tajā.

Salīdzinoši zems pārtikas nozares konkurētspējas līmenis ir saistīts ar augstu izmaksu slogu, ko izraisa lielas enerģijas (t.sk. gāze un elektrība) un darbaspēka izmaksas izmaksu struktūrā.

Konkurētspēju negatīvi ietekmē, salīdzinoši zems inovāciju līmenis, kā arī energoefektīvu iekārtu un jaunu tehnoloģiju trūkums. Ir nepieciešams veikt pasākumus esošās pārstrādes efektivitātes paaugstināšanai (investējot iekārtās, aprīkojumā, būvniecībā un pētniecībā), lai palielinātu uzņēmumu konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu.

Nodarbinātības tendences pārtikas nozarē 2013.gadā.

Pēc LR Valsts ieņēmumu dienesta informācijas uz 2013.gada 25.septembri pārtikas nozarē darbojas 1 613 nodokļu maksātāji (0,5 % no visiem nodokļu maksātājiem), t.sk. 848 (52,6 % no visiem nozares nodokļu maksātājiem) ir PVN maksātāji un 95 (5,8 %) ir mikrouzņēmuma nodokļa (MUN) maksātāji.

2013.gada 15.augustā nozares uzņēmumu vidējais darbības ilgums ir 10,33 gadi. 3,7 % no kopējā nozarē reģistrēto nodokļu maksātāju juridisko personu skaita darbojas mazāk par vienu gadu, bet 31,3 % nodokļu maksātāju darbojas 17 un vairāk gadus.

2013.gada 1.pusgadā pārtikas nozarē bija nodarbināti vidēji 2,9 % no visiem valstī reģistrētajiem darba ņēmējiem, kas ir tikpat, cik vidēji 2012.gadā. Nozarē 2013.gada 1.pusgadā bija nodarbināti vidēji 22 802 darba ņēmēji, kas ir par 1,3 % vairāk nekā 2012.gada attiecīgajā periodā.

2013.gada 1.pusgadā 32 % no nozarē nodarbinātajiem saņēma valstī noteikto minimālo darba samaksu vai mazāku par to. 2012.gadā valstī noteikto minimālo darba samaksu vai mazāku par to saņēma 33,5 % no nozarē nodarbinātajiem, kas ir par 2 procentpunktiem vairāk nekā vidēji valstī.

Nozarē nodarbināto vidējiem darba ienākumiem 2010. gadā līdz 2013.gadā ir vērojama palielinājuma tendence. Sākot ar 2010.gadu, tie ir palielinājušies par 3-4 %, kas nepārsniedz vidējo darba ienākumu palielinājumu valstī kopā (11,7 %). Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par VSAOI nodokļu maksātāju, kuru pamatdarbības veids ir pārtikas produktu ražošana, vidējie mēneša darba ienākumi nesasniedz vidējo līmeni valstī.

2013.gada 1.pusgadā vidēji 68,6 % no visiem nozares uzņēmumiem ir iesnieguši ziņojumus, kuros nav aprēķināta alga vai kuros vidējā aprēķinātā darba alga ir mazāka par valstī noteikto minimālo darba algu (200 latiem), kas ir mazāk nekā vidēji 2012.gadā (69,7 %). 2013.gada 1.pusgadā valstī kopumā vidēji 70,4 % no visiem uzņēmumiem ir iesnieguši ziņojumus, kuros nav aprēķināta alga vai kuros vidējā aprēķinātā darba alga ir mazāka par valstī noteikto minimālo darba algu.⁵

Pārtikas pārstrādes nozarē ir būtiski saglabāt tos kvalificētos cilvēkresursus, kuri jau šobrīd strādā pārtikas nozarē. Ņemot vērā, ka nākotnē ir prognozējama roku darba samazināšanās, kas saistīta ar tehnoloģiju attīstību, pārtikas nozarē aizvien vairāk būs nepieciešami dažādu līmeņu (gan augstākās, gan profesionālās izglītības) augsti kvalificēti speciālisti.⁶

⁵ LR Valsts ieņēmumu dienests, Informācija par pārtikas produktu ražošanas nozari, Rīga, 2013.

⁶ Lauku attīstības programma 2014.-2020.gadam

Latvijas pārtikas nozares stiprās un vājās puses

Stiprās puses:

- 1)Pieaugošs eksporta īpatsvars no kopējā pārdošanas apjoma;
- 2)Tirdzniecības bilances uzlabošanās;
- 3)Lielākajā daļā nozaru ievērojams vietējo izejvielu apjoms;
- 4)Diversificēta produktu struktūra;
- 5)Vairāki spēcīgi zīmoli (nacionāli un reģionāli);
- 6)Kopumā laba ražošanas kompetence;
- 7)Latvija kā izcelsmes valsts kā spēcīgs zīmols reģiona tirgos.

Vājās puses:

- 1)Globālā mērogā neliels uzņēmumu vidējais lielums;
- 2)Spēcīgu globālo zīmolu trūkums;
- 3)Ražošanas speciālistu trūkums;
- 4)Nepilnīga iespēju izmantošana vietējā tirgū.

Iespējas:

- 1)Pieaugošs pasaules iedzīvotāju skaits;
- 2)Ilgtermiņā augošas pārtikas cenas;
- 3)Pieaugoša vietējo izejvielu bāze – kvantitāte un kvalitāte;
- 4)Tiešo investīciju pieaugums palielina tirgū pieejamo kapitālu, uzlabo pieeju tirgiem;
- 5)Ģeogrāfisko tirgu diversifikācija;
- 6)Krievijas uzņemšana PTO;
- 7)Kooperācija apjomu sasniegšanai;
- 8)Kopīgo zīmolu attīstīšana;
- 9)Orientēšanās uz augstākas pievienotās vērtības produktiem;
- 10)Pārtikas ražošana un lauksaimniecības attīstība atstāj pozitīvu iespaidu uz reģionu attīstību;
- 11) Produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošana.

Draudi:

- 1)Darba intensīvos sektoros (piemēram, zivju pārstrāde) – darba algu kāpums;
- 2)Iespējams īslaicīgs produktu cenu kritums, dēļ pasaules ekonomiskās situācijas;

- 3) ledzīvotāju skaita samazinājums vietējā tirgū, kuru tikai daļēji kompensē ienākumu pieaugums;
- 4) Valsts nodokļu politika, kas vērsta uz nepamatotu nodokļu sloga palielinājumu.

Kā viena no Latvijas pārtikas nozares priekšrocībām jāmin pārtikas produktu ražošana ar augstu pievienoto vērtību. Konkurētspējīgu produktu ražošana ar augstu pievienoto vērtību ir uzskatāma par vienu no prioritātēm uz, ko būtu vērts orientēties Latvijas ražotājiem nākotnē.

Salīdzinoši var izvirzīt divus mērķus pārtikas nozares izaugsmes sekmēšanai:

Eksporta pieauguma veicināšana

Būtu jāpalielina pievienotās vērtības produktu īpatsvars pārtikas eksportā. Jāveicina investīciju piesaiste vidējos uzņēmumos, kā arī tādos, kas pārsniedz MVU lielumu, lai attīstītu eksportu. (Piemēram, investīcijas eksporta zīmolu produktu ražošanā).

Iniciatīvas pētniecības jomā, kas virzītas uz esošo produktu pievienotās vērtības palielināšanu, būtiski uzlabotu iesaistīto uzņēmumu konkurētspēju starptautiskajā tirgū, jo Latvijas pārtikas ražotāji nekad nevarēs pilnvērtīgi konkurēt ar Ķīnu vai Poliju lēto pārtikas produktu segmentā, bet var konkurēt kvalitatīvas pārtikas segmentā.

Lai veicinātu Latvijas pārtikas ražotāju konkurētspēju ārvalstu tirgos ir nepieciešams veikt ieguldījumus zinātnē, jaunās tehnoloģijās un speciālistu izglītošanā. Pārtikas ražotājiem būtu aktīvi jāmeklē pieeja Eiropas Savienības fondu līdzekļiem ražošanas vides uzlabošanai. Pārtikas ražotājiem aktīvi jāmeklē marketinga risinājumi, lai sekmētu eksportu uz ES un citām valstīm.

ES vienotā tirgus ietvaros katra atsevišķā Latvijas pārstrādes uzņēmuma tirgus spēks ir niecīgs, tādējādi arī produktu pārstrāde vērtējama kā sadrumstalota ar raksturīgu salīdzinoši nelieliem saražotās produkcijas apjomiem un augstu izmaksu slogu (pret neto apgrozījumu). Līdz ar to ilgtermiņā nepieciešams veikt pasākumus

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBĀ

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

esošās pārstrādes efektivitātes paaugstināšanai (investējot iekārtās, aprīkojumā un būvniecībā), lai palielinātu uzņēmumu konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu vienlaicīgi veicinot uzņēmumu horizontālo un vertikālo integrāciju.

Uzņēmumiem jāorientējas uz eksportspējīgu, inovatīvu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanu. Ražošanas efektivitātes paaugstināšanai un augstas pievienotās vērtības produktu ražošanai un attīstībai nākotnē būs izšķiroša nozīme. Lai to sasniegtu ir nepieciešamas investīcijas jaunās iekārtās (piemēram, lai ražotu produkciju ar ilgāku realizācijas termiņu, atšķirīgu iepakojumu, atsevišķas līnijas bioloģiskās produkcijas ražošanai u.c.).⁷

Latvijas pārtikas ražotāju produkcijas palielināšana vietējā tirgū.

Pārtikas nozares relatīvā izaugsme nav balstīta uz vietējo patēriņu. Pēdējos gados ir būtiski palielināts pārtikas produktu eksports. Aptuveni 50% no eksportētā nonāk Krievijā un NVS valstīs, kam seko Eiropas Savienības valstis ar 30%. Tikmēr Latvijā vietējais patēriņš sarūk.

Būtu jāpalielina vietējās pārtikas īpatsvars patēriņā. Jāveicina investīciju piesaiste mikro un mazajos uzņēmumos, kas ievēro ilgtspējīgas un videi draudzīgas pārtikas aprites principus un ražo pārtikas produktus ar pievienoto vērtību galvenokārt vietējam tirgum. Tāpat investīciju piesaiste vidējiem uzņēmumiem, kā arī tādos, kas pārsniedz mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) lielumu, lai attīstītu un nodrošinātu importa aizstājošo produktu ražošanu (ražotu tādus produktus, kas Latvijā netiek ražoti).

Kā norāda R.Lerhe vietējais tirgus ir drošs pamats uzņēmuma izaugsmei legūstot stabilu noietu vietējā tirgū, ražotājs var virzīties uz eksporta tirgiem. Vietējās pārtikas ražošana un patēriņš ir būtisks ekonomikas virzītājs no reģionu līdz pat valsts līmenim. Vietējie produkti – vietējā tirgū – nacionālās identitātes pamats.⁸

⁷ LR Zemkopības ministrija, „Latvijas lauksaimniecība”, 2013;

⁸ Lerhe R., „Vietējo pārtikas produktu īpatsvara palielināšanas iespējas vietējā patēriņā”, LR Zemkopības ministrija, Rīga, 05.04.2013.

Šobrīd, Latvijā ražotās pārtikas īpatsvars vietējā patēriņā sastāda aptuveni 65 procentpunktus. Taču ir izvirzīts mērķis līdz 2020.gadam vietējās produkcijas patēriņu palielināt par procentpunktiem.

Lai paaugstinātu Latvijā ražotās pārtikas patēriņu vietējā tirgū būtiski ir veicināt vietējo produktu iekļaušanu iepirkumos. Latvijas pārtikas ražotājiem svarīgas ir visas produkcijas noieta iespējas, tādēļ nepieciešams palielināt tieši vietējo ražotāju tirgus daļu iepirkumos. Parasti galvenais šķērslis ir vietējo ražotāju nespēja nodrošināt iepirkumos atbilstošu apjomu un sortimentu, kā arī piegāžu intensitāti. Tāpat ir vērojama nespēja konkurēt ar cenu. Iepriekš minēto iemeslu dēļ bieži vietējie ražotāji zaudē konkurences cīņā kaimiņvalstu un/vai citu valstu ražotājiem.

Tāpat, runājot par konkurētspēju, būtisks ir nodokļu politikas jautājums. Latvijā joprojām ir augstākas nodokļu likmes, salīdzinot ar pārējām Baltijas valstīm.

Lai veicinātu Latvijas pārtikas ražošanas nozares attīstību, ir jāaktualizē virkne jautājumu, kas saistīti ar nodokļu politiku valstī, par prioritāti izvirzot samazinātu PVN pārtikai, darbaspēka nodokļus un neapliekamo minimumu.

Priekšlikumi Lauku attīstības programmai 2014. – 2020.gadam pasākumu īstenošanai.

LR Zemkopības ministrija ir izstrādājusi „Latvijas lauku attīstības programmas 2014. – 2020.gadam projektu” (turpmāk tekstā saukta „programma”). Cita starpā programmas 6.5. punkts paredz pasākumu „Ieguldījumi materiālajos aktīvos”. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija ir iepazinusies ar LR Zemkopības ministrijas izstrādāto programmu un savas kompetences ietvaros sniedz savus priekšlikumus.

Iepriekš šajā darbā tika analizēta aktuālā situācija pārtikas nozarē, identificētas aktuālās problēmas un piedāvāti risinājumi. Kā nozīmīgākos var izdalīt konkurētspējas veicināšanu, eksporta veicināšanu un noieta palielināšanu vietējā tirgū. Lai sasniegtu minētos mērķus, ir jākoncentrējas uz produktu pievienotās vērtības radīšanu, investīcijām ražošanā, energoefektivitātes uzlabošanā, inovācijās.

Iepazīstoties ar LR Zemkopības ministrijas izstrādāto Lauku attīstības plānu 2014.-2020. var secināt, ka tas ir lielā mērā vērsts uz pārtikas pārstrādes nozares identificēto problēmu risināšanu un principā satur būtiskākos uzstādījumus, lai nozare veiksmīgi attīstītos.

Kā viens no LAP pasākuma „Ieguldījumi materiālajos aktīvos” pamatojumiem ir izvirzīta lauksaimniecības produktu papildus pievienotās vērtības radīšana, ko var sasniegt veicinot pārtikas ražošanas nozares efektivitāti, jo īpaši attiecībā uz inovatīvu produktu ražošanu. Šādu nepieciešamību nosaka apstākļi, ka Latvijas pārtikas pārstrādes uzņēmumu ražošanas efektivitāte un konkurētspēja ES vienotajā un trešo valstu tirgos ir būtiski zemāka, salīdzinot ar ES vidējo līmeni.

Kā pasākuma mērķis noteikts attīstīt konkurētspējīgu un ilgtspējīgu lauksaimniecību, ieguldot lauku saimniecībās un pārstrādes uzņēmumos, kā arī attīstīt infrastruktūru, kas saistīta ar lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību un pielāgošanu.⁹

⁹ Lauku attīstības programma 2014.-2020.gadam.

Lai gan LAP pasākuma pamatojums un uzstādītais mērķis visumā atbilst nozares priekšstatam par veiksmīgu attīstības veicināšanu, tomēr, vēlamies norādīt uz atsevišķiem trūkumiem un sniegt priekšlikumus saistībā ar indikatīvo finanšu sadalījumu Lauku attīstības plānam 2014.-2020.gadam.

Saskaņā ar informatīvo ziņojumu MK uz 2013.gada 02.jūliju Indikatīvais finanšu sadalījums Latvijas Lauku attīstības programmai 2014.-2020.gadam sadaļā ieguldījumi materiālajos aktīvos, Pārstrādei, t.sk. mājražotāju pārtapšanai par reģistrētiem/atdzītiem uzņēmumiem un kooperatīviem vai to veidotiem pārstrādes uzņēmumiem paredzēja finansējumu EUR 85 372 309,-. Pamatojoties uz 2013.gada 30.oktobra Lauksaimnieku konsultatīvās padomes lēmumu minētais finansējums tika samazināts par EUR 8 000 000,-.

Veicot iekšējo pārdali pa atbalsta pozīcijām, nepamatoti, ir ielānots samazinājums pārstrādei EUR 8 000 000,- apmērā. Pēc šāda samazinājuma kopējais finansējums ne tikai nesegs nozares vajadzības un neveicinās attīstību, bet būs pat mazāks par iepriekšējo plānošanas periodu.

No pēdējās Indikatīvā finanšu sadalījuma izriet, ka minētie EUR 8 000 000,- tiek pārnesti uz pasākumu „Zināšanu pārnese”. Uzskatām, ka, gadījumā, ja minētie līdzekļi tiek novirzīti šai aktivitātei, tad ir nepieciešams iezīmēt, ka minētie finanšu līdzekļi ir piešķirami zinātniskiem pētījumiem tieši pārtikas pārstrādes jomā. Nepieciešams noteikt, ka summa, kas no pārstrādes nozares attīstības tiek novirzīta zināšanu pārnesei, var tikt izlietota vienīgi pārstrādes nozares vajadzībām, plānotos atbalstāmos pasākumus saskaņojot ar nozari.

Tāpat nepieciešams noteikt, ka mājražotājiem, neatkarīgi no tā, kādā sadaļā tiek veikts atbalsts, obligāta prasība ir projekta rezultātā jābūt izveidotam reģistrētam vai atzītam pārtikas pārstrādes uzņēmumam. Minētā prasība ir nepieciešama, lai motivētu mazos ražotājus attīstīties un līdzekļus novirzīt tieši ražošanas pilnveidošanai. Tāpat minētā prasība ir nepieciešama, lai sekmētu godīgu konkurenci, proti, lai nerastos situācija, ka atzītie pārtikas ražošanas uzņēmumiem ir jāievēro virkne valsts noteiktas prasības, savukārt, mājražošanas uzņēmumi var tās nepildīt, neskatoties uz to, ka saņem finansējumu un nereti, jau faktiski ir sasnieguši pietiekoši liela uzņēmuma apjomus.

Papildus procentiem vietējo izejvielu apjomam iepirkumu plānā būtu jābūt kā nosacījumam pēc projekta noslēgšanas, nevis projekta īstenošanas gaitā. Papildus procentpunktiem vietējām izejvielām jābūt kā nosacījumam projekta realizācijas rezultātā. Vietējo izejvielu apjoma palielinājums nevar kalpot par kritēriju atbalsta saņemšanai uzņēmumiem, bet gan būtu nosakāms kā mērķis, kas jāsasniedz, izmantojot saņemto atbalstu.

Tāpat, plānojot iekšējo pārdali, samazinājuma gadījumā ir jāievēro proporcionalitātes princips. Pārstrādei (EUR 85 372 309,-) samazinājums ielānots 11,71% apmērā, Lauku saimniecību modernizācijai (EUR 327 260 516,-) - 1,5%, kamēr daļa no samazinājuma Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstībai, t.sk. lauku tūrisms, tiek vienkārši pārnests uz LEADER sadaļu.

Kopsavilkums par L123 ietvaros apstiprinātajiem projektiem līdz 2013.gada 01.oktobrim.

Papildus, ieskatam, zemāk norādītajā tabulā ir redzams izlietotais finansējums, kas ir apgūts saskaņā ar iepriekšējo plānošanas periodu.

Nozare	Klientu skaits	Projektu skaits	Rādītājs	Summa, LVL
Augļu un dārzeņu pārstrāde	23	35	Attiecināmās izmaksas	8 852 139
			Sabiedriskais finansējums	4 352 813
Gaļas pārstrāde	29	50	Attiecināmās izmaksas	14 834 835
			Sabiedriskais finansējums	6 785 502
Graudu pārstrāde	12	30	Attiecināmās izmaksas	17 622 238
			Sabiedriskais finansējums	7 530 869
Lauksaimniecības produktu pārstrāde, izņemot pārtikas produktu ražošanu (cits)	6	6	Attiecināmās izmaksas	5 591 265
			Sabiedriskais finansējums	2 613 430
Pārtikas produktu ražošana (cits)	52	70	Attiecināmās izmaksas	22 719 053
			Sabiedriskais finansējums	10 324 722
Piena pārstrāde	21	62	Attiecināmās izmaksas	27 084 824
			Sabiedriskais finansējums	14 389 080
Kopā	137	253	Attiecināmās izmaksas	96 704 355
			Sabiedriskais finansējums	45 996 417

*LR Zemkopības ministrijas informācija.

PROJEKTU LĪDZFINANŠE
EIROPAS SAVIENĪBĀ

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”
2013. gada 28. janvārī noslēgto līgumu Nr. 2013/15, aktivitāte „Nozares ekspertu ziņojumi”

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

Secinājumi un priekšlikumi Lauku attīstības programmai 2014.-2020.gadam

Secinājumi

1. Pārtikas nozares IKP pievienotā vērtība pēdējos gados ir palielinājusies. Salīdzinot ar 2008.gadu, tā palielinājusies par 20,9 %, ar vienmērīgu pieaugumu katru gadu. Nozares īpatsvars kopējā IKP pievienotajā vērtībā pēdējos gados ir stabils ar nelielām izmaiņām.
2. 2012. gadā pārtikas un dzērienu realizācijas vērtībā bija vērojams pārdotās produkcijas apjomu pieaugums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, galvenokārt pateicoties pieaugumam eksporta tirgos.
3. Latvijas pārtikas nozares uzņēmumu konkurētspēju negatīvi ietekmē ražošanas izmaksu pieaugums un salīdzinoši zems darba ražīguma līmenis. Atalgojuma pieaugums Latvijā pēdējos gados, apsteidz darba ražīguma pieaugumu, kas ievērojami mazina konkurētspēju.
4. Konkurētspēju negatīvi ietekmē, salīdzinoši zems inovāciju līmenis, kā arī energoefektīvu iekārtu un jaunu tehnoloģiju trūkums. Ir nepieciešams veikt pasākumus esošās pārstrādes efektivitātes paaugstināšanai (investējot iekārtās, aprīkojumā, būvniecībā un pētniecībā), lai palielinātu uzņēmumu konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu.
5. Nozarē nodarbināto vidējiem darba ienākumiem 2010. gadā līdz 2013.gadā ir vērojama palielinājuma tendence. Sākot ar 2010.gadu, tie ir palielinājušies par 3-4 %.

Priekšlikumi Lauku attīstības programmai 2014. – 2020.gadam

1. LAP pasākuma pamatojums un uzstādītais mērķis visumā atbilst nozares priekšstatam par veiksmīgu attīstības veicināšanu.

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saskaņā ar Latvijas Republikas Zemkopības ministrijas un SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”
2013. gada 28. janvārī noslēgto līgumu Nr. 2013/15, aktivitāte „Nozares ekspertu ziņojumi”

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests

2. Veicot iekšējo pārdali pa atbalsta pozīcijām, nepamatoti, ir iepļānots samazinājums pārstrādei EUR 8 000 000,- apmērā.
3. Gadījumā, ja EUR 8 000 000,- no pārstrādes nozares attīstības tiek novirzīti pasākumam „Zināšanu pārnese”, nepieciešams iezīmēt, ka minētais finansējums var tikt izlietots vienīgi pārstrādes nozares vajadzībām, plānotos atbalstāmos pasākumus saskaņojot ar nozari.
4. Nepieciešams noteikt, ka mājražotājiem, neatkarīgi no tā, kādā sadaļā tiek veikts atbalsts, obligāta prasība ir projekta rezultātā jābūt izveidotam reģistrētam vai atzītam pārtikas pārstrādes uzņēmumam.
5. Jāizstrādā noteikumi privātpersonu – mājražotāju atbalsta saņemšanai, saskaņā ar Latvijas normatīvajiem aktiem par ienākumu sliekšni, kad privātpersonai sava saimnieciskā darbība jāreģistrē kā mikrouzņēmums.
6. Ja atbalsta periodā, atbilstoši izstrādātajiem noteikumiem, lai nedotu iespēju negodīgai konkurencei un ēnu ekonomikai, mājražotājiem paredzētais atbalsts prognozējas kā pilnā apmērā neizmantojams, tas jānovirza tieši pārstrādes nozares pievienotās vērtības atbalstam, tādā veidā veicinot mikrouzņēmumu nišas produkcijas ražošanai attīstību.
7. Papildus procentpunktiem vietējām izejvielām jābūt kā nosacījumam projekta realizācijas rezultātā. Vietējo izejvielu apjoma palielinājums nevar kalpot par kritēriju atbalsta saņemšanai uzņēmumiem, bet gan būtu nosakāms kā mērķis, kas jāsasniedz, izmantojot saņemto atbalstu.
8. Izvērtējot Zemnieku Saeimas priekšlikumu pārdalīt pārstrādes nozarei 7 gadiem attīstībai iepļānotos 60 000 000,- sekojoši: 40 000 000 Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvu savienībai un 20 000 000,- bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas pārstrādei, uzskatām:

- Ja Latvijā pārtikas pārstrādei netiek sniegts atbalsts un iespēja attīstīties, nozare ne tikai kļūs arvien mazāk konkurētspējīga, bet arī var kļūt masveidīga negatīvā prakse ražotnes izvietot citās valstīs;
- 20 000 000 jāpārnes no atbalsta bioloģiskai lauksaimniecībai uz pārstrādes aploksni, iezīmējot tos bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas pārstrādei.

Izmantoto avotu saraksts:

1. Pārtikas nozares apraksts, 25.02.2012.;
2. Kasjanovs I., „Latvijas rūpniecība – vai tiešām viss ir sabrucis?“, Delfi, 26.03.2013., Rīga;
3. LR Zemkopības ministrija, „Latvijas lauksaimniecība“, 2013;
4. Informācijas apkopojums par pārtikas industrijas vajadzībām un iespējām Latvijas Pārtikas nozares Stratēģiskā zinātnes plāna kontekstā, SIA “EDO CONSULT”, Rīga, 2008;
5. LR Valsts ieņēmumu dienests, Informācija par pārtikas produktu ražošanas nozari, Rīga, 2013.;
6. Lauku attīstības programma 2014.-2020.gadam;
7. Lerhe R., „Vietējo pārtikas produktu īpatsvara palielināšanas iespējas vietējā patēriņā”, LR Zemkopības ministrija, Rīga, 05.04.2013.

